

### פרשת תולדות

(ע"פ הרב יששכר פרנד)

חז"ל אומרים שביום שמכר עשו את בכורתו ליעקב, הוא עבר גם על חמש עבירות חמורות. אחת מהעבירות האלה היא "כופר בעיקר", דהיינו ששלל את מציאות ה'. את זה לומדים מהמילים "הנה אנוכי הולך למות, ולמה זה לי בכורה". למלה "זה" משמעות לוואי מיוחדת שנרמזת בפסוק שבשירת הים: "זה ק-לי ואנוהו" והיא שם ה'. כשעשו אומר "למה זה לי" כוונתו היא "מי זקוק לה" או מי צריך אותו.

בפסוק הבא, הרב אביגדור נבנצאהל, רב העיר העתיקה, מוצא רעיון מעניין. יעקב דורש מעשו שבועה כדי להשלים את מכירת הבכורה. אך, מה זו שבועה? שבועה היא הסכם שנערך לפני הקב"ה. אם עשו היה כופר בעיקר, שלא האמין במציאות הבורא, מה שוה השבועה? אין ספק שיעקב לא היה מקבל שבועה בשם עבודה זרה או הודאה מהשפה ולחוץ בלי שום תוקף מאחריה. כשהפסוק אומר וישבע לו, יעקב קיבל את השבועה כי הרגיש שעשו היה פן. איך אפשר להסביר את מה שנראה כסתירה?

התורה כותבת "ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו" שבפשטות הכוונה היא שיצחק אהב בשר, ועשו היה מספק את צרכיו. אבל, רש"י מצטט את המדרש הידוע "לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואלו אבא האיך מעשרים את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות".

הסבא מסלבודקה אומר שעשו לא היה מנסה לרמות את אביו. כשהוא שאל את השאלות הוא היה אמיתי. באותו רגע הוא היה צדיק. הבעיה שלו הייתה שהוא לא ידע להחליט באופן מוחלט. הוא היה מתנדנד בין צדקות לרשעות. ברגע זה, הוא היה יכול לשאול שאלות המראות צדקות וכנות, ורגע מאוחר יותר הוא היה מסוגל לבצע את העבירות החמורות ביותר.

זה ההבדל בין צדיק לרשע. הצדיק הוא עקבי. תמיד יש ניסיונות, מבחנים ומצוקות. האדם הישר מתגבר. עשו, כתוצאה מרשעותו היה הפכפך. הוא היה משתנה מרגע לרגע. הוא היה מסוגל לשאול את אביו איך לעשר תבן, ומיד להסתובב אחורה וללכת לאנוס נערה מאורסה. אומר הפסוק במשלי (י' כ) לב רשעים כמעט. לבו של רשע יכול להשתנות מהר. בדומה לזה, ישעיהו הנביא משווה לב הרשע לגל. כשמסתכלים על הים רואים גל בגובה

שני מטר אבל מספר שניות אחר כך הוא נעשה שטוח כקרש. הרשע הוא גל. רגע הוא ככה ורגע אחרי כן אחרת לגמרי. כשהוא רוצה את התבשיל להשקיט את תאוותו הוא אומר למה זה לי בכורה? אין לי צורך בכל יכול. שני פסוקים מאוחר יותר הוא נשבע בשם ה' ומאמין בכל ליבו. זה הטבע של הרשע, נשלט בקפריזת הרגע.

בירושלמי, נדרים י"ב. פרק ג. הלכה ח: רבי אחא בשם רבי חונא עתיד עשו הרשע לעטוף טליתו ולישב עם הצדיקים בגן עדן לעתיד לבא והקב"ה גוררו ומוציאו משם. ההסבר הרגיל הוא שעשו לעולם נשאר הרמאי וחושב שהוא יכול להמשיך ולרמות את העולם כמו שרימה את אביו. הרב ברוך סורוצקין מבין את הגמרא הזאת בצורה אחרת: זה אותו עשו, אבל הוא חושב שהוא שייך לגן עדן. זה אחד מרגעי הצדקות שלו שהוא משוכנע שהוא שייך לגן עדן כי הוא צדיק. וזה אינו מונע ממנו להתהפך רגע קט אחרי זה וליהפך לכופר בעיקר. זה ההבדל בין צדיק לרשע.

ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים, ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה. עשו מכר את בכורתו ליעקב עבור צלחת מרק. הוא לעג ובז לערך הבכורה. רש"י מפרש: העיד הכתוב על רשעו שביזה עבודתו של מקום. השפתי חכמים אומר שפירוש רש"י בא לתת מענה לשאלה מדוע הצריכה התורה להגיד לנו ש-ויבז עשו את הבכורה. הדבר הוא ברור שעשו בז לבכורה. אלא שרש"י אומר שהתורה רצתה להדגיש זאת באופן רשמי שעשו בז את הבכורה.

רב יצחק הוטנר ז"ל בספרו "פחד יצחק" על פורים, כותב שהפסוק ויבז עשו את הבכורה הוא פסוק עקרוני. הוא שייך להסטוריה היהודית במשך כל תולדותיה. התורה מלמדת אותנו מה שעשו מכר את הבכורה בעד נזיד עדשים זה לא היה חטא. זאת הייתה טעות מטופשת. החטא היה שעשו ביזה את הבכורה. הציניות שהוא הפגין כנגד כל מה ששייך לעבודת ה' היא פשעו העיקרי. החובות והאחריות של הבכורה, שאליהן דבר יעקב, אינן שוות לצלחת מרק. אני הוא שמרוויח מהעסק. הוא מפגין תכונה שהיא מהגרועות שאדם יכול לרכוש: האפשרות להפוך כל דבר חשוב, קדוש ואציל ולהגיד שזה אינו שווה כלום. זהו חטאו של עשו וזה המאפיין אותו. הסיבה שזה כל כך עקרוני היא שלעשו היה צאצא שהשפעתו בהיסטוריה היהודית, בימי משה רבנו, בימי שאול ועד ימינו אנו, הייתה השפעה משמעותית ביותר. הצאצא הוא עמלק. תכונה אופיינית לעמלק שירש מסבו עשו היא להסתכל על דבר קדוש ויקר ולבטלו בהינף יד. כשבני ישראל יצאו ממצרים: "שמעו עמים ירגזון, חיל אחז יושבי פלשת". זה היה אחד המאורעות החשובים ביותר בדברי ימי העולם, שבו כל העולם עצר את נשימתו וחש פיזית את גבורת הבורא יתברך.

אומה אחת לא השתתפה בהשתוממות הכללית ולגלגה ובזה לעם ישראל. "ויבא עמלק,

וילחם עם ישראל. חז"ל אומרים לנו שעמלק נכווה, אבל " אשר קרך בדרך" האמבטיה התקררה. עד לרגע זה העולם כולו ראה את היד החזקה, קידוש השם היה עצום, ואף אחד לא היה מעיז להתחיל עם ישראל. מספיק בטיפש אחד שיגיד שאין כאן מה להתפלא וכל המשחק משתנה. המידה הזאת קיימת בפוטנציאל אצל כל אחד מאתנו. אנחנו יכולים להיות עדים למאורעות הקרובים לנס, שאלפי אנשים יתפעלו מהם; מספיק שאחד ישלול זאת, והוא יהרוס וידחה אלפי תחושות של התפעלות. זאת הסיבה שהקב"ה ציוה עלינו את מלחמת עמלק לדור דור, עד סוף כל הדורות, כי אין כיסאו של הקב"ה שלם עד שעמלק נעלם מן העולם, וכבר לא יהיה מסוגל לבטל את קדושתו ואת גבורתו. ומנין התכונה הזאת: ויבז עשו את הבכורה.

נסיים בלימוד, שאפשר לנו ללמוד מעשו. התורה מספרת על בגדי עשו החמודות, שבהם הלבשה רבקה אמנו את יעקב, בהיכנסו אצל יצחק אבינו. אלה היו הבגדים שייחד עשו לשרת את אביו. למרות היותו רשע מרושע, עשו הפגין כיבוד אב עצום. הוא לא היה מיעז להיכנס אצל אביו באותם בגדי רחוב שבהם היה צד חיות ובני אדם. רבן שמעון בן גמליאל היה אומר: כל ימי ניסיתי לשרת את אבי בנאמנות לפי ההלכה, אבל לא הגעתי לאחוזו של הכבוד שחלק עשו ליצחק.

באותה עת, יצחק כבר היה עוור, כפי שנאמר בפרשה, כך שליצחק זה כבר לא היה משנה איזה בגדים לבש עשו – כי הוא לא ראה אותם. מכאן אנחנו רואים, שכשעשו שירת את אביו זה לא היה סתם מעשה. הוא לבש את בגדיו היפים, למרות שהוא ידע שאין אביו רואה אותם. עד כאן היה כיבוד אב של עשו.

הרבה אנשים התברכו בהורים זקנים. לעתים בהזדקנם, אנשים מאבדים את תחושתם ולא מסוגלים לחוש ולראות את הסובב אותם. לפעמים מדובר במחלת האלצהיימר ל"ע, לפעמים בסיבות אחרות. ההורה יכול אפילו לא להכיר את הבן או את הבת שלו המשרתים אותו.

עלינו ללמוד מעשו. הוא התלבש במיוחד עבור אביו הגם שידע שאביו אינו רואה זאת. לא משנה מה אבי יודע או מה הוא מרגיש. עלי מוטל לכבד את אבי.